

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ИДНИ ПРЕДИЗВИЦИ НА ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ И ЕКОНОМСКИТЕ ПОЛИТИКИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ЗБОРНИК ОД НАУЧНАТА КОНФЕРЕНЦИЈА ОДРЖАНА ВО ОХРИД
НА 4-5 ОКТОМВРИ 2018 ГОДИНА

во соработка со

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

СТОПАНСКА КОМОРА НА МАКЕДОНИЈА

СКОПЈЕ 2019

Уредувачки одбор:

акад. *Таки Фити*, претседател

акад. *Гоце Петрески*

доп. член *Изет Зекири*

Организациски одбор:

акад. *Таки Фити*

акад. *Гоце Петрески*

акад. *Владо Камбовски*

проф. д-р *Изет Зекири*, доп. член на МАНУ

проф. д-р *Кочо Анѓушев*, заменик на претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања

и за координација со економските ресори

проф. д-р *Драѓан Тевдовски*, министер за финансии

д-р *Аниџа Анѓеловска-Бежоска*, гувернер на НБРМ

м-р *Крешник Бектеши*, министер за економија

Бранко Азески, Претседател на Стопанската комора на Македонија

проф. д-р *Владимир Филиповски*, Економски факултет – Скопје

м-р *Марица Анишовска-Мишев*, секретар на Организацискиот одбор

м-р *Констјантин Биџраков*, логистичка поддршка

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

330.34(497.7)(082)

338.2(497.7)(082)

ИДНИ предизвици на економскиот развој и економските политики на Република Македонија : зборник од научната конференција одржана во Охрид на 4–5 октомври 2018 година / уредувачки одбор Таки Фити, Гоце Петрески, Изет Зекири. - Скопје : Македонска академија на науките и уметностите, 2019. - 453 стр. : табели, граф. прикази ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-203-251-1

а) Економски развој - Македонија - Зборници б) Економска политика - Македонија - Зборници
COBISS.MK-ID 109602570

ПОЗДРАВНИ ОБРАЌАЊА

СОДРЖИНА

ПОЗДРАВНИ ОБРАЌАЊА	5
Обраќање на акад. Таки ФИТИ, претседател на Македонската академија на науките и уметностите	7
Обраќање на Претседателот на Владата на Република Македонија, Зоран ЗАЕВ	13
Обраќање на г. Кочо АНЃУШЕВ, заменик на Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања и за координација со економските ресори	17
Обраќање на г. Бранко АЗЕСКИ, претседател на Стопанската комора на Македонија	25
 ВОВЕДНО ИЗЛАГАЊЕ	37
<i>Гоце ПЕТРЕСКИ</i> : Енигмата на растот – контрадикции дилеми?	39
 РЕФЕРАТИ	61
<i>Трајко СЛАВЕСКИ, Мишо НИКОЛОВ</i> : Јавните инвестиции и економскиот раст – проблеми и перспективи.....	63
<i>Владимир ФИЛИПОВСКИ</i> : Даночните реформи: импликации врз економскиот раст и распределбата на доходот и на богатството	81
<i>Никола ПОПОВСКИ</i> : Модел на интензивен раст на македонската економија преку користење на новите технологии и знаења.....	95
<i>Сашо АРСОВ</i> : Конзервативизмот во финансиското и корпоративното управување на македонските компании како пречка за побрз економски растеж.....	109

<i>Аниџа АНГЕЛОВСКА-БЕЖОСКА, Ана МИТРЕСКА</i> : Координација на монетарната и на фискалната политика во Македонија	127
<i>Глигор БиШЕВ</i> : Предизвици на монетарната политика и финансискиот сектор во периодот на забрзано пристапување кон ЕУ	145
<i>Горан ПЕТРЕВСКИ</i> : Макроекономски и банкарски детерминанти на профитабилноста на банките во Македонија	161
<i>Оливера КОСТОСКА</i> : Извозните перформанси и екстерната конкурентност на македонската економија	173
<i>Ѓорѓи ГОЦКОВ</i> : Макроекономска стабилност и анемичен економски раст - некои „нелогичности“ во македонската економија	191
<i>Дарко ЛАЗАРОВ, Бранко АЗЕСКИ</i> : Извозна диверзификација и модерна реиндустријализација како фундаментални процеси во забрзување на растот на македонската економија	213
<i>Ванчо УЗУНОВ</i> : Структурните промени и индустриската политика на РМ: ретроспектива и иднина	233
<i>Александар СТОЈКОВ</i> : Индустриската структура, индустриската политика и економскиот растеж на Република Македонија	251
<i>Таки ФИТИ</i> : Промена на економската структура и зголемување на квалитетот и ефикасноста на институциите – клучни приоритети на идниот развој на македонската економија	267
<i>Абдулменаф БЕЏЕТИ, Хурије АБАЗИ-АЛИЛИ, Шјреса АЛИЈА</i> : Предизвици за фискална консолидација на ФПИОМ – можни решенија	289
<i>Изет ЗЕКИРИ</i> : Финансирањето на високото образование во Република Македонија – компаративна анализа со избрани земји од регионот и ЕУ ...	307
<i>Т. ДИМИТРОВА, В. СТОЈКОСКИ, Љ. КОЦАРЕВ</i> : Улогата на ИКТ секторот во економскиот раст на Република Македонија	331
<i>Славица РОЧЕСКА, Марјан АНГЕЛЕСКИ, Димитијар НИКОЛОСКИ</i> : Анализа на синџирот на вредност на софтверските фирми во Република Македонија	345
<i>Предраѓ ТРПЕСКИ</i> : Вработеноста и продуктивноста во Република Македонија	363
<i>Марјан ПЕТРЕСКИ</i> : Предизвиците на македонскиот пазар на труд: преглед ...	383

<i>Борче ТРЕНОВСКИ, Билјана ТАШЕВСКА: Ефикасноста и одржливоста на јавните финансии во Република Македонија.....</i>	<i>401</i>
<i>Иван ШТЕРИЕВ: Основи за креирање стратегија за развој на македонскиот пазар на хартии од вредност</i>	<i>417</i>
<i>Фатмир БЕСИМИ: Улогата на европската интеграција во забрзување на економскиот раст и конвергенцијата на Македонија со ЕУ</i>	<i>435</i>

Александар СТОЈКОВ*

ИНДУСТРИСКАТА СТРУКТУРА, ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА И ЕКОНОМСКИОТ РАСТЕЖ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Апстракт

Иако формално преточена во официјални документи, индустриската политика на Република Македонија се практикуваше со различни брзини, дерогирана од бројни *ad hoc* мерки, со отежната меѓуинституционална координација и скромни еколошки амбиции. Дури и правилно дефинираните стратемиски приоритети тешко се операционализираа со задоволителна имплементација. Финансиската поддршка на истражувањето, развојот и политиката на иновации дури неодамна влегоа во фокусот на владините политики. Корпоративниот сектор веќе алармира за сериозни тесни грла на пазарот на работна сила, што се јавуваат поради структурната неусогласеност на понудата и на побарувачката. Квалитетот на човечкиот капитал, како исклучително важен фактор на економскиот растеж, е оставен на маргините на приоритетите како срамен пример на пазарен и државен неуспех. Доколку се продолжи со сегашните политики, конкурентската предност на домашните компании ќе се ограничи на ранливите трудоинтензивни дејности, што почиваат на ниски работни квалификации и генерираат мала додадена вредност.

Подобрувањето на ефикасноста на индустриската политика зависи од симултаниот успех на многу фронтови. Структурата на македонската индустрија минува низ сериозна трансформација. Преструктурирањето на индустриите во залез и поддршката на технолошки напредните индустрии

* Вонреден професор, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, контакт: a.stojkov@pf.ukim.edu.mk

на долг рок треба да ја намали зависноста од традиционалните индустрии, што се или неефикасни, или, пак, исклучително сензитивни на ценовните осцилации на меѓународните пазари. Модернизирањето на нормативната рамка за алтернативните финансиски инструменти за микро, малите и средните претпријатија треба да го компензира отежнатиот пристап до банкарските кредити. Правната сигурност и стабилност – пред сè, на даночното законодавство – треба да придонесат за попредвидлив деловен амбиент барем на среден рок. Финансиската поддршка за иновациите и технолошкиот развој треба да биде редизајнирана и зајакната преку поголема алокација на буџетски ресурси и зголемена транспарентност и отчетност. Потребна е натамошна приватизација и дерегулација на несуштински сегменти од јавниот сектор. Традиционалните или основните инфраструктури се сè уште копнеж на многу рурални, дури и урбани средини. Потребна е и сериозна политичка волја за драстично редуцирање на коруптивните практики во јавните набавки, што им даваат нерамноправна предност на неефикасните фирми. Чистите технологии и заштитата на животната средина треба да бидат посебен фокус на индустриската политика. Успехот на индустриската политика и забрзувањето на економскиот растеж се можни само со значително подигнување на капацитетот на институциите.

Клучни зборови: индустриска политика; индустриска структура; сисџем на иновации; економски расџеж.

JEL шифри: L16; L52; L60.

1. Вовед

Дали индустриската политика е веќе застарен концепт, кој треба да ѝ го отстапи местото на иновацииската политика? Дали најдобрата индустриска политика е всушност немањето индустриска политика (Becker, 1985)? Дали индустриската политика на Република Македонија се сведе само на привлекување на странски инвеститори, со истовремено смирување на гневот на домашните бизниси преку договорите за јавни набавки, концесиите, државната помош и иновацииските грантови? Во овој труд ќе побараме одговори на овие прашања преку проучување на врските помеѓу индустриската политика, индустриската структура и економскиот растеж на Република Македонија.

Харвардскиот професор Дани Родрик нагласува дека без оглед дали ги сакаме индустриските политики, владите ќе продолжат да ги спроведуваат (Rodrik, 2008; Tirole, 2017). По глобалната економска криза, мно-

гу економии го обновува интересот за индустриската политика во обид да поддржат или да спречат одредени структурни промени, со цел да го забрзаат економскиот развој. Анализата на индустриските политики ширум светот во периодот 2013-2017 година отстрана покажува дека 84 економии (развиени економии и економии во развој), на кои отпаѓа 90% од светскиот БДП, имаат формално донесено политика за индустриски развој (UNCTAD, 2008). Многу влади спроведуваат индустриска политика, иако ја нарекуваат со други имиња: промоција на извозот, привлекување на странски инвестиции, слободни економски зони (Rodrik, 2008, стр. 2–3). Модерната индустриска политика веќе не се однесува на индустријата *per se*, туку ги опфаќа и политиките насочени кон поттикнување на модерното земјоделство и услужниот сектор.¹

Како и за многу прашања, академските економисти се поделени во однос на оправданоста на индустриската политика. Умерениот неокласичен пристап „дозволува“ ’мека’ индустриска политика, која би коригирала одредени пазарни несовершености (пр., Cohen, 2006). Некои неокејнзијански економисти (на пр., Дани Родрик и Џозеф Стиглиц) сметаат дека прашањето не е дали, туку каква индустриска политика ќе се води. Според нив, оправданоста на индустриската политика лежи во потврдните одговори на три фундаментални прашања: (1) дали постои јасен неуспех на пазарот, кој оправдува државна интервенција?; (2) дали предложената политика ќе биде успешна во коригирањето на пазарниот неуспех? и (3) дали државата има институционален капацитет да ја спроведе таа политика? (Moreno, 2015). Можеби парадоксално, но индустриската политика се покажува најважна и најпотребна онаму каде што постои недоволен институционален капацитет и каде што економијата е далеку под светската технолошка граница.²

Поновата економска историја познава најмалку два успешни модела на структурна трансформација на економиите кон повисок доход (пр.,

¹ Прво, границата меѓу индустријата и услугите станува порозна и нејасна, поради нивното големо преплетување. Второ, не само индустријата, туку и другите сектори се соочуваат со исти или слични пазарни неуспеси, особено во економиите во развој и транзициските економии.

² Според нео-Шумпетеријанскиот пристап кон индустриската политика (Acemoglu, Zilibotti and Aghion, 2006), една од задачите на индустриската политика е да ја приближи економијата кон светската технолошка граница. Во пониските фази на економскиот развој, економиите имитираат и адаптираат постојни технологии. Тие треба повеќе да внимаваат на подобро искористување на капацитетите на постојните фирми и менаџери за да ги максимираат инвестициите. Во оваа фаза, економскиот раст е предводен од инвестициите. Во напредната фаза на економскиот развој, селекцијата на висококвалификувани менаџери и фирми е поважна за иновациите, отколку асимилацијата на технологијата. Во оваа фаза на економскиот развој, растот е предводен од иновациите. Повеќето транзициски економии се заглавени во

Berglof and Cable, 2018). Првиот е оној на напредните транзициски економии од Централна и Источна Европа, што беа силно помогнати од евроинтеграциските процеси и обилните приливи на странски капитал. Вториот модел се темели на државниот интервенционизам, со елементи на централно планирање и е претежно имплементиран во економиите од Југоисточна Азија.

Македонија е задоцнет реформатор, кој делумно успеа да привлече странски капитал преку одредени мерки на индустриската политика. Значаен дел од странските инвеститори ја гледаат земјата како порта за европските пазари и на долг рок, како идна членка на Европската Унија (ЕУ). Досега Република Македонија извлече само делумна полза од политичката, географската и економската близина до развиената Европа. Кога успехот би морал да се квантифицира, Република Македонија би се квалификувала како модел на структурна трансформација со една четвртина успешност.

Во следната секција ќе бидат анализирани некои емпириски факти за трендовите и структурата на македонската индустрија. Третата секција нуди критички осврт на досегашното практикување на индустриската политика во Република Македонија, додека заклучоците и препораките се изнесени во четвртата секција.

2. Интересни емпириски факти

Во социјалистичкиот период, политиката на индустријализација придонесе за континуиран пораст на учеството на македонската индустрија во создавањето на бруто-општествениот производ до ниво од 53,3% во 1988 година. Следуваше распад на југословенската федерација, колапс на побарувачката на традиционалните пазари и енормен пад на индустриското производство, подоцна карактеризиран како трансформациска рецесија (графикон 1). Во периодот од 2000 до 2017 година, просечниот придонес на индустријата во просечната годишна стапка на раст на реалниот БДП (=2,6%) беше само 0,4 процентни поени. Поинаку кажано, индустријата учествувала со 15% во годишната стапка на раст на македонскиот БДП.³ Графиконот 2 покажува дека индустријата нема позначаен придонес во остварената стапка на економски растеж, а во три години (2007, 2012 и

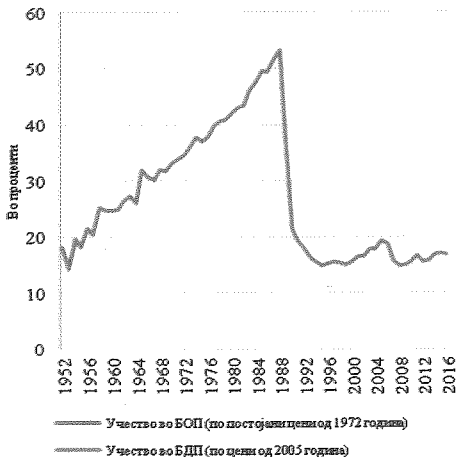
замката на средниот доход ("middle-income trap"), поради специјални интереси и вгнездени олигарси кои не се заинтересирани за поквалитетни институции и посилен конкуренција.

³ Индустријата ја сочинуваат четири дејности од Националната класификација на дејности (НКД): Б Рударство и вадење на камен; В Преработувачка индустрија; Г Снабдување со

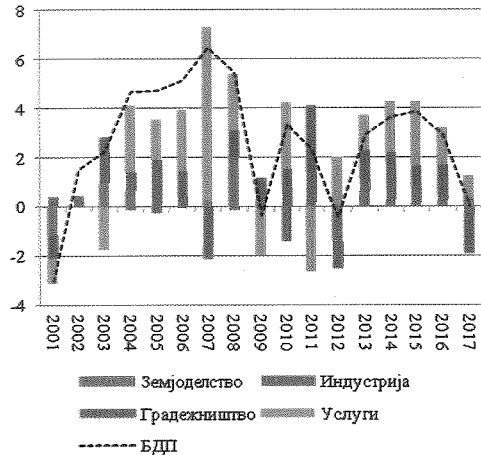
2017 година) дури имаше и негативно влијание врз економскиот растеж.

Графикон 1. Учетството на индустријата во формирањето на БОП и БДП во Македонија, 1952-2016 година

Забелешки: [1] Од 1952 до 1989 година, бруто-општествениот производ е пресметан според постојани цени од 1972 година. [2] Од 1990 година, бруто-домашен производ според производниот метод, по НКД Рев. 2, по години, според цени од референтната 2005 година, во милиони денари. Извор: Државен завод за статистика, разни годишници.

Графикон 2. Придонесот на поединечните дејности во годишниот реален раст на БДП (во процентни поени)

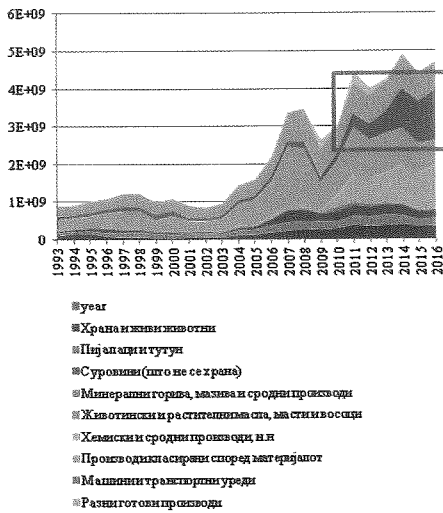
Во која мера индустриската политика на РМ влијае врз структурата на индустријата? Дел од индустриското производство и понатаму се темели на традиционалните индустрии (текстилна индустрија, производство на тутун, руди и концентрати и сл.). Во последните десет години беше ставен акцент на привлекување странски производители на автомобилски компоненти. Пресвртот во индустријата е евидентен преку значително зголемиениот извоз на *машини и транспортни уреди*, кој од 7,6% во 1993 година сега учествува со 28,2% во 2016 година (графиконите 3, 4 и 5 на следната страница).

Четири нови групи на производи⁴ во Класата 7 на Стандардната меѓународна трговска класификација веќе обезбедиле извозен прилив од 2,05 милијарди САД долари. Графиконот 6 покажува дека во периодот од 2000 до 2017 година други позначајни индустрии во подем се *С29 Производство на моторни возила, триколки и полуприколки*, *С10 Производство на пре*

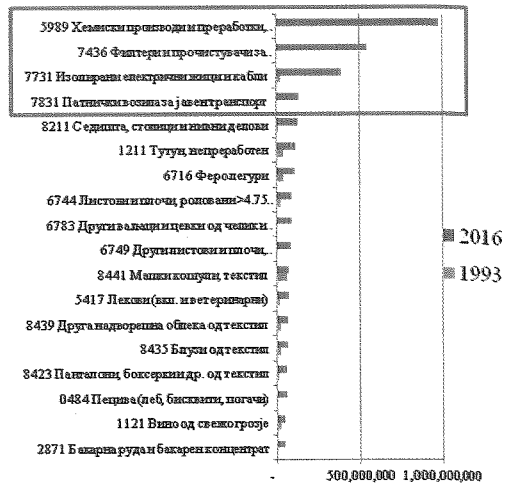
електрична енергија, гас, пареа и климатизација, и Д Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

⁴ 7436 Филтри и прочистувачи за течности и гасови (катализатори), 7831 Патнички возила за јавен транспорт и 7731 Изолирани електрични жици и кабли.

Графикон 3. Структура на извозот на Република Македонија според СМТК, 1993-2016 година

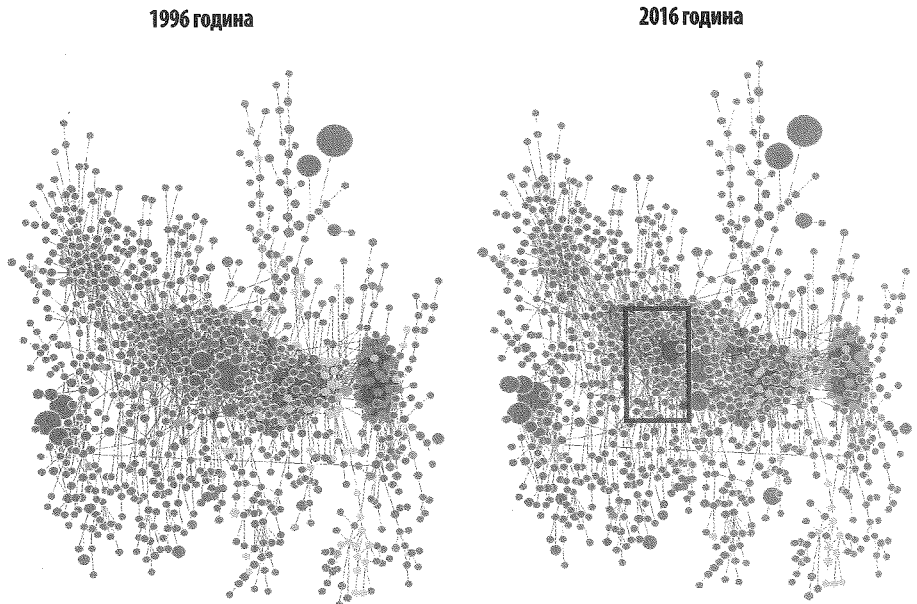

Графикон 4. Извоз на добра според СМТК со вредност над 50 милиони САД долари во 2016 година

Извор: Стандардна меѓународна трговска класификација (СМТК), Државен завод за статистика, 2018 година.

Графикон 5. Комплексноста на македонскиот извоз, 1996 и 2016 година

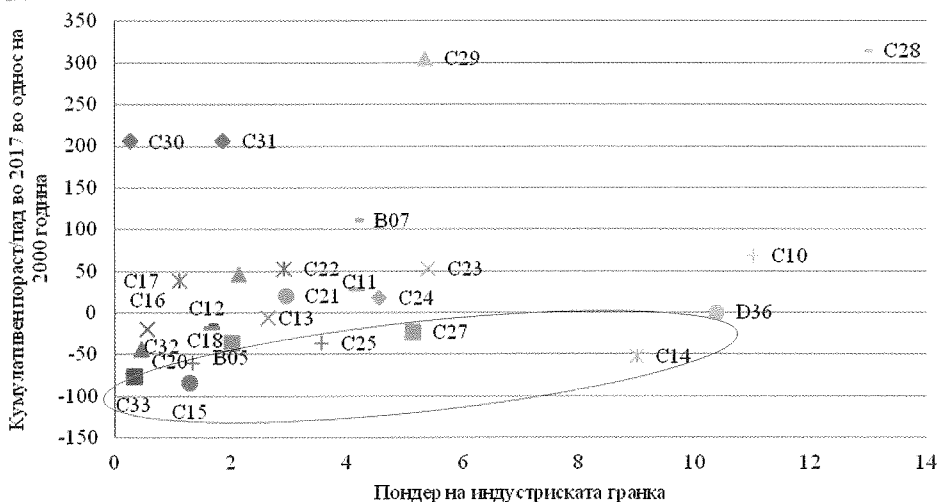
Напомена: Црвениот правоаголник го прикажува раѓањето на индустријата на машини и транспортни уреди.

Извор: Податоци од UN Comtrade Database, SITC, Трета ревизија.

хранбени производи и С22 Производство на производи од гума и производи од пластични маси.

Графикон 6. Кумулативна стапка на раст (2017-2000 година) на физичкиот обем на индустриското производство и пондер на индустриската гранка (во проценти, во 2017 година).

Извор: Дизајнирано со податоци од Државниот завод за статистика, октомври 2018 година. Симболите означуваат: B05 Вадење на јаглен и лигнит; B07 Вадење на руди на метал; B08 Вадење на други руди и камен; C10 Производство на прехран-

бени производи; C11 Производство на пијалаци; C12 Производство на тутунски производи; C13 Производство на текстил; C14 Производство на облека; C15 Производство на кожа и слични производи од кожа; C16 Преработка на дрво и производи од дрво; C17 Производство на хартија и производи од хартија; C18 Печатење и продукција на снимени медиуми; C20 Производство на хемикалии и хемиски производи; C21 Производство на основни фармацевтски производи; C23 Производство на други неметални минерални производи; C24 Производство на метали; C25 Производство на фабрикувани метални производи, освен машини и опрема; C27 Производство на електрична опрема; C28 Производство на машини и уреди, непом. на друго место; C29 Производство на моторни возила, приколки и полуприколки; C30 Производство на друга опрема за транспорт; C31 Производство на мебел; C32 Друга производствена индустрија; C33 Поправка и инсталирање на машини и опрема; D36 Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација.

Корисно е да се нагласи дека постои статистички значајна и позитивна корелација помеѓу приливот на СДИ (во проценти од БДП) и кумулативниот растеж (2017-2000 година) на производството во индустриските гранки. Ако се земе предвид и додадената вредност во многу индустриски дејности, каде е влезен странскиот капитал, политиката за привлекување на странски инвестиции треба да се оцени како успешен сегмент на индустриската политика.

Секуларен или долгорочен пад на индустриското производство се забележува кај некои традиционални индустрии, како, на пример, C15 Производство на кожа и слични производи од кожа; C33 Поправка и инста-

лирање на машини и ојрема; С20 Производство на хемикалии и хемиски производи; С14 Производство на облека; С32 Друга производствена индустрија и В05 Вадење на јаџлен и лигњини. Дел од овие тектонски промени во изминатите 17 години се не само македонски, туку европски феномен, доминантно под влијание на пазарни или автономни фактори (графиконите А1 и А2 во Анексот).

Дел од индустриите успеваат да се реструктурираат и да го ревитализираат производството. Таков е примерот со С13 Производството на текстил, индустрија која по светската економска криза успеа безмалку да го врати нивото на производството од 2000 година (графиконот А3).

Во која мера индустриската политика влијаела на овие структурни промени? Во недостиг на секторски анализи и на *ex post* евалуации на досегашните мерки на индустриската политика, одговорот може да биде само интуитивен. Од тие причини, во следната секција ќе понудиме само квалитативна анализа на дизајнирањето и имплементацијата на индустриската политика во Република Македонија.

3. Индустриската политика: Сопирачка или забрзувач на економскиот развој?

Спроведувањето на индустриската политика во РМ беше со многу пропусти, кои повремено се закануваа да ја претворат во државен неуспех и сопирачка на економскиот растеж. Иако формално преточена во официјални документи, индустриската политика на РМ се имплементираше со различни брзини, често дерогирана од бројни *ad hoc* мерки, со отежната меѓуинституционална координација и со скромни еколошки амбиции. Дури и правилно дефинираните стратегиски приоритети тешко се операционализираа со задоволителна имплементација.

Главните слабости на индустриската политика во независната економска историја на Република Македонија беа:

Недосџиџ на домашна сопственосџ и џосветџеносџ. Индустриските стратегии и политики беа, главно, изработувани од странски консултанти, без доволна домашна сопственосџ и посветеносџ од страна на домашните институции и без јасен реформски предводник.

Парцијалносџ. Досегашната ИП беше некоординиран збир на парцијални и *ad hoc* мерки, спроведувани со различен капацитет и ентузијазам на одделни институции (Министерство за економија, Македонска банка за

подршка на развојот, Фонд за иновации и технолошки развој и други).

Недоволно поопширање на независна експертна анализа. Многу инвестициски проекти на приватниот сектор и многу концесии беа избрани и финансиски поддржани од државни службеници, кои или немале доволно експертна анализа или немале чесни намери при анализата на трошоците и користите. Улогата на независните експерти и професионалците во доделувањето на иновациските грантови беше признаена дури од неодамна.

Политичко заробување. Доделувањето на државната помош и иновациските грантови беше, главно, насочено кон фирми блиски до гарнитурите на власта. На тој начин, помалку ефикасните фирми се стекнуваа со нелојална конкурентска предност во однос на поефикасните фирми.

Недоволна вовлечаност на приватниот сектор. Доколку приватниот инвеститор или комерцијалната банка не се подготвени да го преземат ризикот, тогаш многу веројатно проектот не е економски оправдан. Во независната економска историја се спроведуваа мерки на индустриската политика со недоволна вклученост на приватниот сектор и особено комерцијалните банки.

Отсуство на ex post анализи. Иако е речиси невозможно да се проценат сите директни и индиректни влијанија на индустриската политика, отсуствува дури и поедноставена ex post евалуација на мерките на индустриската политика, особено оние што повлекуваат буџетски средства.

Ако на ова се додадат и административните бариери за водење бизнис и коруптивниот „данок“ што им го плаќаат многу компании на македонските политичари, можеби порелевантно прашање е дали Република Македонија води антииндустриска политика? Дали навистина е во право американскиот економист, нобеловецот Гери Бекер (Becker, 1985), кога вели дека немањето индустриска политика е најдобрата политика?

4. Насоки за идната индустриска политика на Република Македонија

Во изминатите неколку децении се спроведуваше релативно дефанзивно меѓусекторско реструктурирање преку претежно хоризонтални и претпоставено неутрални мерки на индустриската политика. Главните столбови на оваа политика беа: (1) привлекувањето на странски директни инвестиции (СДИ) преку фискални стимулации, инфраструктурни поволности и ниски трошоци на работната сила и (2) поддршката на микро, мали-

те и средните претпријатија преку буџетски средства и странски грантови.⁵

Имајќи ги на ум досегашните слабости, идната индустриска политика треба да се фокусира на следниве пунктови:

Остварлива стратегија. Потребна е јасна и остварлива индустриска стратегија и политика, подготвена со бизнисот и академската заедница, преку посилна интеграција на различните мерки и преку практикување на индикативни таргети.

Внесување во синџирот на создавањето на вредноста. Промоцијата на СДИ треба да продолжи со многу поагресивно темпо од сегашното, бидејќи овозможува технолошко реструктурирање. Така, на пример, успешна мерка на индустриската политика беше внесувањето на земјата во синџирот на понудата на мултинационалните компании од автомобилската индустрија. Компаниите од прв степен (*Dräxmaier, Kromberg & Schubert* и други), што се директно поврзани со глобалните производители на автомобили, веќе создаваат 86% од приходите во конкретната индустрија. Иако никогаш не беше официјално признаено во индустриската политика за периодот 2009-2020 година, оригиналните производители на опрема и на автомобилски компоненти беа главниот таргет. Овие индустрии бележеа експанзија и бараа нови капацитети низ Европа.

Поволности за странските инвеститори. Македонија треба да продолжи да нуди државна помош и пакет привилегии за странските инвеститори, доколку сака да остане конкурентна во регионот на Југоисточна Европа. Ниските даноци, регулаторните реформи, подигнувањето на административниот капацитет и воопшто реформите насочени кон подобрување на бизнис климата, се недоволни, од едноставна причина што владите во регионот обилно ги субвенционираат странските инвеститори. Но, доделувањето на помошта треба да се остварува на максимално транспарентен начин и врз основа на прецизно дефинирани критериуми. Досегашната стратегија за привлекување странски инвестиции преку специјалните економски зони се покажа како мошне успешна. Сепак, треба да се сфати како транзиторна, бидејќи голем дел од поволностите во слободните зони ќе станат некомпатибилни со политиките на внатрешниот пазар во ЕУ, особено од аспект на доделувањето државна помош.

Вмрежување на локалните компании со странските инвеститори во РМ. Со сегашното ниво на човечки капитал, речиси невозможно е странските инвеститори во РМ стратешки да се поврзат со локалните фирми.

⁵ Грантови или заеми од Европската инвестициска банка, Европската банка за обнова и развој, Програмата на USAID и сл.

Мал број локални фирми имаат експертиза и задоволителен производ/услуга за да бидат долгорочни снабдувачи на мултинационалните компании во Македонија. На пример, овој пазарен неуспех во Унгарија во 1999 година се решаваше преку шемата за финансирање „Интегратор“, кога се доделуваа субвенции на странските инвеститори за склучување долгорочни договори за соработка со домашни компании.

Пополнување на креативните индустрии. Фирмите што нудат содржини за креативните индустрии, како што се софтвери, моден или графички дизајн, филмска музика, видео игри (на пример, *X3M Games*), заслужуваат посебни грантови од страна на Фондот за иновации и технолошки развој. Овие индустрии на иднината која брзо доаѓа заслужуваат посебен третман во индустриската политика.

Закнување на системот на заштитата на правата од индустриска сопственост. Во домашната економија постојат неверојатно слаби поттици за иновации и незначителни напори за реалистично вреднување на нематеријалните средства на компаниите. Познати македонски брендови, некогаш добро познати на поранешните југословенски пазари, неповратно пропаѓаат. Несомнено, потребни се многу пошироки кампањи за препознавање на потенцијалите на индустриската сопственост (патентите, трговските марки, гудвилот и индустрискиот дизајн). Колку за почеток, компаниите или индивидуалните пронаоѓачи, кои ќе успеат да обезбедат патентно-правна заштита од страна на Европскиот патентен завод, заслужуваат посебни награди од буџетот на Државниот завод за индустриска сопственост (орган во состав на Министерството за економија). Иако македонските компании првенствено асимилираат и сосема малку адаптираат странски технологии, политиката на иновации не смее да биде исклучива надлежност на Фондот за иновации и технолошки развој. На македонската економија ѝ е потребно Министерство за економија, кое ќе биде реформски шампион и мрежен координатор при имплементацијата на иновацијата и индустриската политика. Во моментот, со овие политики на регрутирање и унапредување во јавниот сектор, тоа е невозможна мисија.

Пополнување на претприемништво на жените. Учесството на жените во управувачките структури на македонските компании е на исклучително ниско ниво. Дел од грантовите на Фондот за иновации треба да бидат резервирани за жени – претприемачи. Исто така, треба да се воведат законска квота за учество на жените во управните и во надзорните одбори на компаниите, по примерот на некои скандинавски економии.

Подобрување на пристапот на микро, мали и средни прет-

иријатија (МСП) до финансирање. Зајакнување на правната рамка за лизинг и факторинг, грантови за основање платформи за групно (збирно) финансирање, грантови за експертска помош при подготовка на бизнис проекти и кредитни апликации. Предлозите за поголемо потпирање на надворешни извори за доделување грантови преку Фондот за иновации и технолошки развој и за субвенционирање на каматните стапки преку МБПР се сосема оправдани, имајќи предвид дека го намалуваат ризикот за финансиските институции од погрешна алокација на кредити кон поризичните МСП. Овие две мерки треба да бидат главни столбови на владината политика за подобрување на пристапот до финансирање на МСП, односно да се алоцираат повеќе буџетски средства за двете институции. Банкарскиот сектор останува убеден дека побарувачката за кредити е недоволно поткрепена со квалитетни инвестициски проекти и бизнис планови од МСП. Овој пазарен неуспех треба да се коригира: (1) на краток рок преку субвенционирање на поквалитетна подготовка на бизнис плановите и инвестициските проекти (експертска проверка), и (2) на среден и долг рок преку широки обуки за претприемништво и менаџмент.

Анализа на ипрошоциите и користиите од досегашната финансиска иоддршка на сиранскиите инвестииори во специјалните економски зони. Европската комисија предупредува за можни пазарни дисторзии од повластениот даночен третман и финансиската поддршка преку специјалните економски зони (ЕС, 2017). Потребна е детална анализа на користите и трошоците на досегашната политика за промоција на СДИ.

Универзална иримена на Законот за финансиска дисциплина. Одредбите на Законот за финансиска дисциплина треба да го опфатат и јавниот сектор, во согласност со Европската директива за задоцнети плаќања во комерцијалните трансакции (2011/7/EU).⁶

Стечајот како ироушана реорганизација. Трговските друштва отвораат стечајна постапка во премногу задоцнета фаза од финансиските проблеми. Тоа неминовно значи дека системите за рано предупредување не функционираше и дека овие друштва веќе одамна биле зрели за стечај. Од тие причини, драстично е намалена веројатноста од успешна реорганизација и реструктурирање на фирмите. Оттука, раното отворање на вонстечајната или стечајната реорганизација се клучни фактори за продолжување на успехот и животниот век на македонските компании.

Квалитетот на човечкиот капитал. На крај, можеби и најважниот

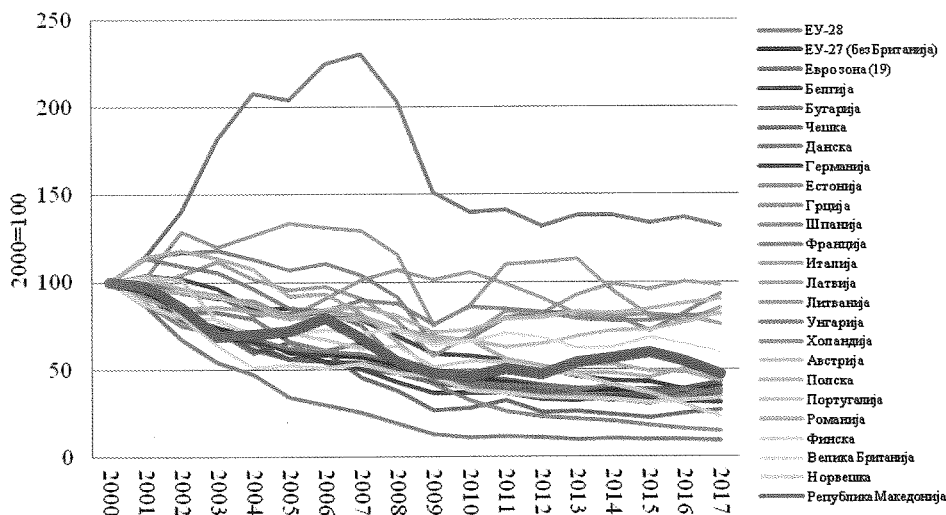
⁶ Directive 2011/7/EU of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on combating late payment in commercial transactions.

фактор за секоја индустриска стратегија и политика, е квалитетот на човечкиот капитал во земјата. Само со темелно преуредување на системот на образование, затворање на „фабриките за дипломи“ и подигнување на образовните стандарди (во соработка со странски универзитети) е можна понуда на поквалитетна и специјализирана работна сила. Во спротивно, Македонија ќе се бори за својот опстанок во глобалниот синџир на понудата само преку евтината и недоволно обучена работна сила. Четвртата индустриска револуција (или „Индустрија 4.0“) ќе биде прескокната сегашност со многу нејасна иднина.

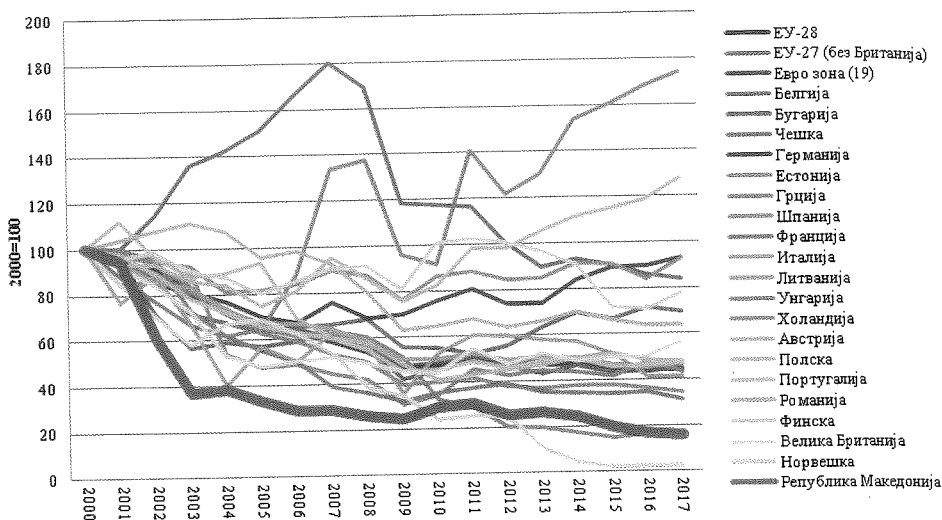
АНЕКС

Графикон А1. Индустриското производство во дејноста С14 Производство на облека (2000=100) во државите-членки на ЕУ и во Македонија, 2000–2017 година

Извор: Eurostat, 2018 година.

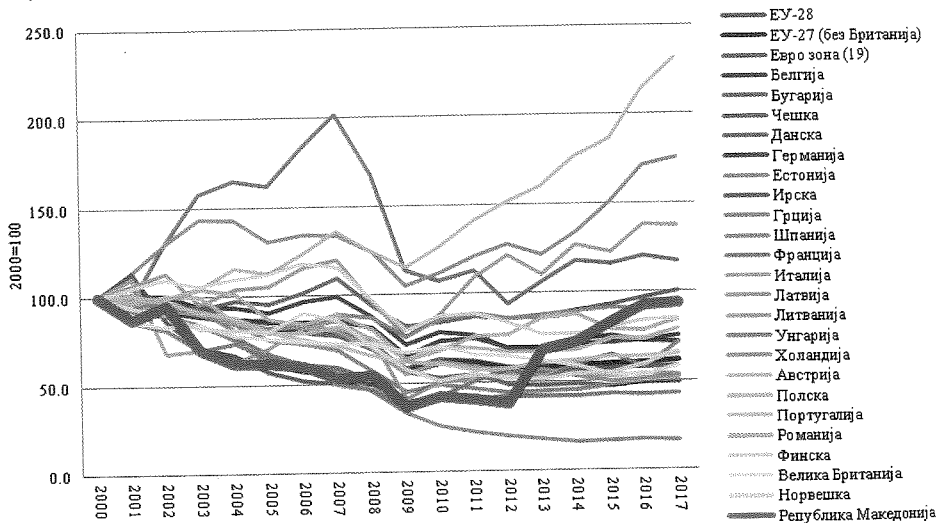

Графикон А2. Индустриското производство во дејноста С15 Производство на кожа и производи од кожа (2000=100) во државите членки на ЕУ и во Македонија, 2000-2017 година

Извор: Eurostat, 2018 година.

Графикон А3. Индустриското производство во дејноста С13 Производство на шексџил (2000=100) во државите членки на ЕУ и во Македонија, 2000-2017 година

Референции

- Acemoglu, Daron, Fabrizio Zilibotti, and Philippe Aghion. 2006. "Distance to Frontier, Selection, and Economic Growth.", *Journal of the European Economic Association* 4 (1): 37-74.
- Bainchi, Patrizio and Sandrine Labory [Eds.]. 2006. *International Handbook on Industrial Policy*. Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward. Elgar.
- Becker, Garry. 1985. *The Best Industrial Policy is none at All*. Business Week 8 (25).
- Berglof, Erik and Vince Cable. 2018. Back in Business: Industrial Policy for Emerging Economies in the New Globalization". ADB Economic Working Paper Series No. 537, Asian Development Bank.
- EC. 2017. The FYR Macedonia 2018 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2018 Communication on EU Enlargement Policy. European Commission, Strasbourg, 17.4.2018.
- Moreno, Luis Alberto. 2015. *How to get industrial policy right*. Davos: World Economic Forum.
- Rodrik, Dani. 2008. Normalizing Industrial Policy. Working Paper No. 3, Commission on Growth and Development.
- Soete, Luc. 2007. "From Industrial to Innovation Policy.", *Journal of Industry, Competition and Trade* 7: 273-284.
- Tirole, Jean. 2017. *Economics for the Common Good*. New Jersey: Princeton University Press.
- Török, Ádám. 2007. "Industrial Policy in the New Member Countries of the European Union: A Survey of Patterns and Initiatives since 1990", *Journal of Industry, Competition and Trade* 7 (3-4): 255-271.
- UNCTAD. 2018. *World Investment Report: Investment and New Industrial Policies*. New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.